

De ondersteuningsroute bewegen en motoriek: samen onze zorg!

De vakleerkracht bewegingsonderwijs speelt een rol bij de gezonde (motorische) ontwikkeling van kinderen in het primair onderwijs. Hoe groot die rol is hangt af van de leerling. Iemand met een goede motorische ontwikkeling heeft minder hulp nodig dan iemand met een achterblijvende. In dit artikel beschrijven we een project om die laatste groep kinderen via een ondersteuningsroute te helpen: Gymmermansoog.

TEKST JAN PADDENBURG E.A.

Nick beweegt minder goed dan zijn leeftijdsgenootjes. Tijdens de pauzes gaat hij groepsspelletjes als voetbal en tikkertje uit de weg en daardoor speelt hij vaak alleen. Nick is niet het enige kind dat niet meedoet op het schoolplein. Uit de meest recente studie van het lectoraat Bewegen in en Om School (BIOS) blijkt dat zo'n vijftien procent van de Amsterdamse basisschoolleerlingen tussen zes en negen jaar al een matige of flinke achterstand in de grafmotorische ontwikkeling heeft. De populatie Amsterdamse kinderen heeft wellicht iets andere kenmerken dan de Nederlandse populatie, maar als we deze percentages vertalen naar basisschoolleerlingen (groepen drie tot en met vijf) in Nederland, dan praten we al snel over ongeveer 11.000 leerlingen met een achterstand in de motorische ontwikkeling op jonge leeftijd.

Kinderen die minder goed kunnen bewegen, vinden sociaal minder aansluiting. En als kinderen hun motorische vaardigheden niet goed ontwikkelen, heeft dat ook een negatief effect op hun plezier in bewegen, op hoe lichamelijk actief zij zijn en op hun gezondheid. Vakleerkrachten bewegingsonderwijs kunnen helpen om die vicieuze cirkel te doorbreken. In het onderzoeksproject *Gymmermansoog* heeft het lectoraat BIOS in samenwerking met partners, zoals de Gemeente Amsterdam, de ondersteuningsroute bewegen en motoriek ontwikkeld. In dit artikel beschrijven we deze ondersteuningsroute en geven we aanbevelingen over hoe jij als vakleerkracht deze route kan inzetten op school.

De stappen in de ondersteuningsroute bewegen en motoriek

Screening motoriek door vakleerkracht

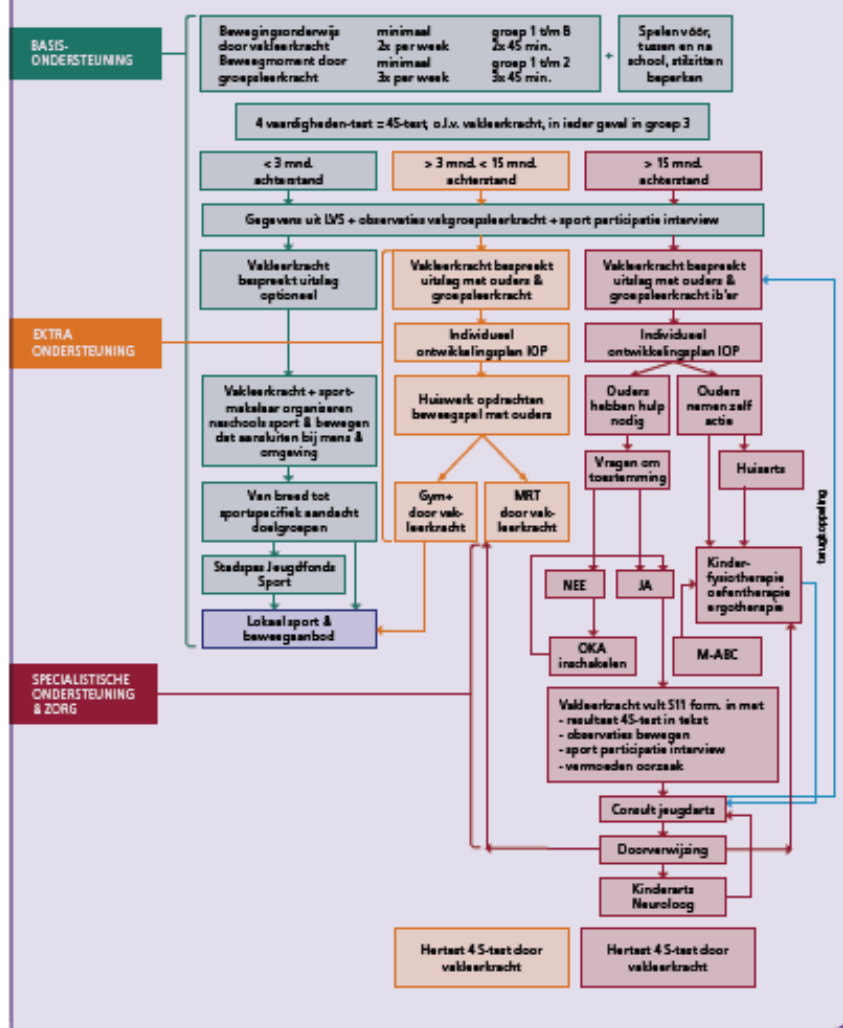
In figuur 1 is de ondersteuningsroute bewegen en motoriek schematisch vormgegeven. Als vakleerkracht bewegingsonderwijs volg je deze route voor alle leerlingen in groep drie en op indicatie voor leerlingen in hogere leerjaren. De eerste stap is dat de vakleerkracht bewegingsonderwijs de motoriek van de kinderen in

kaart brengt. Met de 4-Vaardighedentest (Van Gelder & Stroes, 2010) hebben vakleerkrachten een valide en betrouwbare (Van Kernebeek, De Kroon, et al., 2018; Van Kernebeek, De Schipper, et al., 2018) tool in handen om op een snelle en eenvoudige wijze inzicht in de grove motoriek te krijgen. Hoe je deze test zo effectief mogelijk en in een veilig pedagogisch klimaat afneemt, lees je binnenkort in het artikel 'Effectieve afname 4-Vaardighedentest' (Mauw, Van Gelder, Janssen, 2020) dat wordt gepubliceerd zodra de onderzoeken op de scholen kunnen worden afgerond.

De eerste stap is dat de vakleerkracht bewegingsonderwijs de motoriek van de kinderen in kaart brengt

Na afname van de 4-Vaardighedentest interpreteer je de uitslag van de test. De volgende scores zijn mogelijk: minder dan drie maanden achterstand (groen); meer dan drie maar minder dan vijftien maanden achterstand (oranje); en meer dan 15 maanden achterstand (rood).

ONDERSTEUNINGSROUTE BEWEGEN & MOTORIEK PRIMAIR ONDERWIJS AMSTERDAM

Figuur 1

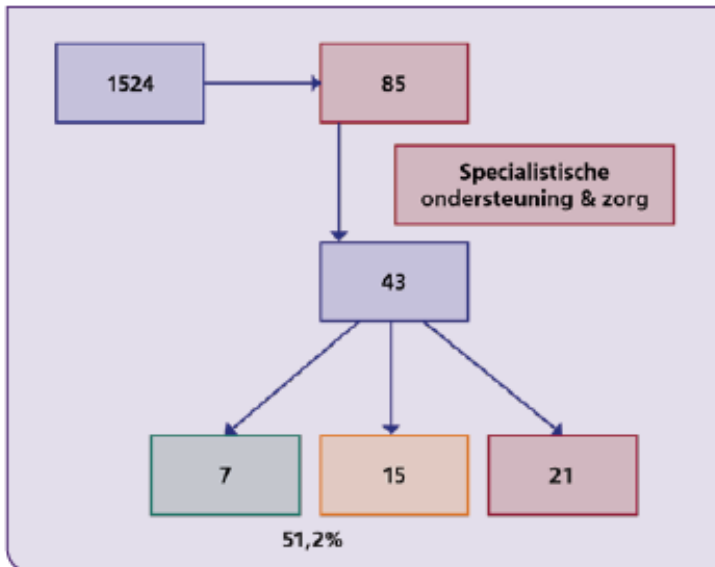
Over het algemeen kunnen we ervan uitgaan dat voor alle leerlingen die groen scoren, de lessen bewegingsonderwijs, buitenspielen en de normale sportstimuleringsactiviteiten voldoende moeten zijn. De leerlingen die oranje scoren, zouden extra ondersteuning op school moeten krijgen in de vorm van extra aandacht binnen de les of specifiek naschools aanbod, zoals Motorische Remedial Teaching (MRT) of Gym+. Voor de leerlingen die rood scoren is het essentieel om zorg buiten de school te zoeken. Als de uitslag van de test oranje of rood is moet de uitslag besproken worden. Bij oranje bespreek je deze met de groepsleerkracht en de ouders, bij rood met zowel de groepsleerkracht, als de intern begeleider en met de ouders.

De 'lastvraag' beantwoorden met collega's
Bij de interpretatie van de score is ook de 'lastvraag' van belang. Wordt de leerling in

zijn of haar dagelijks leven belemmerd door de motorische achterstand? Voor deze 'lastvraag' neem je alle verschillende contexten mee: de lessen bewegingsonderwijs, schoolplein, buitenspielen, thuis situatie, et cetera. Met aanvullende informatie van de intern begeleider, de groepsleerkracht en de ouders ontstaat een totaalplaatje.

Experts betrekken

Indien de totale lastvraag wordt beantwoord met 'ja', kan de ondersteuningsvraag gesteld worden: Welke begeleiding is nodig? Waar moet deze geleverd worden: binnen of buiten de school? Door wie, wanneer en hoe lang? De 'ondersteuningsroute bewegen en motoriek' biedt hier uitkomst om leerlingen vanaf dit punt verder te helpen. Vooral voor de leerlingen die rood gescoord hebben, is het belangrijk dat ook andere experts worden

▲ ingeschakeld, zoals de jeugdarts. De jeugdarts kent het kind, gezin en de omstandigheden. De jeugdarts heeft ook een beeld van de ontwikkeling van het kind van nul tot zes jaar en kan op basis daarvan goed bepalen welke vervolgstap zinvol is. Via de jeugdarts kan de kinderfysiotherapeut, of zo nodig andere specialistische zorg, ingeschakeld worden voor nader onderzoek en/of behandeling. In de praktijk zien we dat ouders, zelf de stap nemen naar de fysiotherapeut naar aanleiding van het gesprek op school en de jeugdarts daarbij overslaan.

De ondersteuningsroute geëvalueerd: resultaten uit Amsterdam

De ondersteuningsroute bewegen en motoriek is op 36 scholen in Amsterdam geëvalueerd op effect en op proces: zijn leerlingen met een motorische achterstand hiermee geholpen en welke knelpunten zijn er? In totaal zijn 1524 leerlingen uit groep drie met de 4-Vaardigheidstest getest. Van deze 1524 leerlingen hebben 1097 (72%) leerlingen groen

getest, 344 oranje (22%) en 85 rood (6%). De ondersteuningsroute bewegen en motoriek focust op de rode leerlingen. Wanneer deze leerlingen de hele ondersteuningsroute bewegen en motoriek succesvol doorlopen, is bij de her-test te zien dat 22 van de 45 leerlingen van rood naar oranje of zelfs groen zijn gegaan. Dat is ruim de helft (Zie figuur 2).

Het kan zijn dat deze leerlingen een verbetering in motoriek laten zien doordat de vakleerkracht passende differentiatie heeft ingezet in de gymles, door deelname aan een interventie op school (zoals Gym+ of MRT), of door een behandeling van een fysio- of oefentherapeut. In ieder geval blijkt dat het meten van de motoriek en het gericht bespreken van de 'last'-vraag met collega's en of ouders ertoe geleid dat deze kinderen geholpen zijn richting een gezonde motorische ontwikkeling.

Expertise vakleerkracht wordt meer gezien

Op scholen waar de ondersteuningsroute ingezet is, hebben vakleerkrachten vaak voor het eerst contact met intern begeleiders, de groepsleerkracht(en) en/of het zorgbreedteam (inclusief jeugdarts) over de gezonde ontwikkeling van een kind. Binnen deze interdisciplinaire samenwerking spreken zij de vakleerkracht aan op zijn/haar expertise rond motoriek en bewegen van leerlingen.

De rol van de vakleerkracht, zoals hierboven beschreven, en de daarbij horende monitor-taken maken ook deel uit van de aanbevelingen die recent zijn opgenomen in de *Richtlijn Motorische Ontwikkeling* van het Nederlands Centrum voor Jeugdzorg (NCJ) (de Kroon et al., 2019). In de richtlijn wordt aanbevolen om de professionele blik van de vakleerkracht in te zetten bij het monitoren van de fijne en grove motorische ontwikkeling: "De Jeugdgezondheidszorg adviseert aan scholen om de grove en fijne motorische ontwikkeling te laten monitoren door (vak)leerkrachten en om samen met de intern-begeleider en met de JGZ te overleggen indien zorgen bestaan over de motorische ontwikkeling" (de Kroon et al., 2019).

Over de naam 'ondersteuningsroute bewegen en motoriek'

De naam 'ondersteuningsroute bewegen en motoriek' sluit aan bij de terminologie die gehanteerd wordt in het kader van passend onderwijs. Binnen passend onderwijs spreekt men van ondersteuningsroutes. Er zijn routes voor dyslexie, dyscalculie, autisme, enzovoort. Binnen ondersteuningsroutes werken leerkrachten, zorgteams, jeugdartsen, ondersteuners en behandelaars samen aan een optimale ontwikkeling van kinderen.

Foto: Jan-Kees Steenman

Foto: Marlene van der Heijden

Financiering

Een ondersteuningsroute bewegen en motoriek bleek tot voor kort niet te bestaan. De financiële dekking voor de uitvoering van passend bewegingsonderwijs is in Amsterdam als volgt geregeld. De basisondersteuning wordt in Amsterdam gedekt binnen de lumpsum en de subsidie voor vakleerkrachten bewegingsonderwijs. Een deel van de extra ondersteuning (Gym+ en algemeen naschools aanbod), wordt gedekt uit de begroting Sportstimulering en BTO (Brede Talent Ontwikkeling). De dekking voor uitvoering van MRT moet gezocht worden binnen de lumpsum middelen en de middelen passend onderwijs. In de praktijk is dat voor MRT nog niet zodanig geregeld dat alle leerlingen die MRT nodig hebben dat ook ontvangen. De kosten voor de specialistische ondersteuning en zorg bij ernstige achterstand worden gedekt door de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). De kosten voor de specialistische (para)medische zorg bij achterstanden in de motorische ontwikkeling valt onder verzekerde zorg.

Ook inzetten op jouw school?

De drie belangrijkste aanbevelingen om een goede ondersteuningsroute bewegen en motoriek neer te zetten op jouw school zijn:

- 1 Zoek je collega's (groepsleerkracht en intern begeleider) op en praat over de uitslag van de 4-Vaardighedenstest en de zorgen die je hebt ten aanzien van een gezonde ontwikkeling van het kind. De groepsleerkracht heeft belangrijke informatie over de ontwikkeling van een leerling in de klas en op het schoolplein. De intern-begeleider heeft ervaring

met de doorverwijzing naar de Jeugdarts en het invullen van het daarvoor bedoelde S11-formulier.

- 2 Voer samen met de Intern-begeleider en/of de groepsleerkracht het gesprek met de ouders. Beiden hebben ervaring met gesprekken met ouders over de ontwikkeling van het kind. Jij kan als vakleerkracht het belang van een goede motorische ontwikkeling uitleggen, hoe je bijdraagt aan die ontwikkeling en de stappen in de ondersteuningsroute bewegen en motoriek.
- 3 De terugkoppeling van een Jeugdarts, naar school en specifiek naar jou als vakleerkracht, over de doorverwijzing naar een fysio- of oefentherapeut is niet vanzelfsprekend. Vraag dit na en zoek ook contact met de fysio- en oefentherapeuten om de school heen. Als jullie kunnen afstemmen wat er in de behandeling en wat er in de gymles gebeurt, zal het effect van de ondersteuningsroute groter zijn. Het lectoraat BIOS doet in het project SAMBO-onderzoek naar de samenwerking tussen vakleerkracht en fysiotherapeut en de rol en behoeften van de ouders in de ondersteuningsroute.

Met dit artikel hopen we inzicht te hebben gegeven in de ondersteuningsroute bewegen en motoriek waar je als vakleerkracht bewegingsonderwijs een belangrijke rol in hebt. Vakleerkrachten in Amsterdam gaan de komende jaren met deze route aan de slag. Het zou mooi zijn als de ondersteuningsroute ook jou kan helpen om in samenwerking met andere professionals binnen en buiten de school vorm te geven aan extra aanbod of zorg die een deel van je leerlingen nodig hebt! Het platform LO (nascholing ALO Amsterdam) biedt vanaf september 2020 een interdisciplinaire scholing ten aanzien van het opzetten van de ondersteuningsroute motoriek.

Deze route is met name op de 'rode kinderen' gefocust en helpt kinderen als Nick om weer met plezier deel te nemen aan bewegingssituaties. Het lectoraat BIOS doet de komende jaren onderzoek naar de heterogeniteit van de 'oranje leerlingen' en het effect van interventies op school, zoals Gym+ en MRT (project VAMOS).

Over de auteurs

Jan Paddenburg is senior beleidsadviseur bij de Gemeente Amsterdam en projectleider van een werkpakket van het onderzoeksproject Gymnemannsoog
Tim van Kernebeek is promovendus op het onderzoeksproject Gymnemannsoog
Mandy Schweltzer is junior onderzoeker op het onderzoeksproject Gymnemannsoog.
Mirka Janssen is lector van het lectoraat Bewegen in en Om School (HVA).

Bronnen

De Kroon, M. L. A., de Best, I., te Wierke, S., & Lanting, C. (2019). *JGZ Richtlijn Motorische Ontwikkeling*. Erasmus MC, Rotterdam. <https://assets.nj.nl/docs/cad3a13a-7a85-4f89-8086-241914ca88a0.pdf>

Van Gelder, W., & Stroos, H. (2010). *Leerlingvolgstoem Bewegen en Spelen. Over observeren, registreren en extra zorg* (2nd ed.). Elsevier.

Van Kernebeek, W. G., De Kroon, M. L. A., Savelsbergh, G. J. P., & Toussaint, H. M. (2018). The validity of the 4-Skills Scan: A double-validation study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 28(11), 2349-2357. <https://doi.org/10.1111/sms.13231>

Van Kernebeek, W. G., De Schipper, A. W., Savelsbergh, G. J. P., & Toussaint, H. M. (2018). Inter-rater and test-retest (between-sessions) reliability of the 4-Skills Scan for Dutch elementary school children. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 22(2), 129-137. <https://doi.org/10.1080/1091367X.2017.1399891>

Contact

m.janssen@hva.nl

Kernwoorden

motoriek, samenwerken, meten, ontwikkeling, bewegen